

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАТФОРМИ ZOOM У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Ніколаєва Т. М.

ВСТУП

На початку ХХІ століття двомовне навчання розглядається у вітчизняній системі освіти як вельми перспективний напрям. Друга іноземна мова у системі вищої освіти – явище нове. Можна стверджувати, що введення другої іноземної мови в навчальний план низки спеціальностей стало реальним кроком на шляху до полікультурної освіти, до формування багатомовної особистості. Володіння однією іноземною мовою є вже недостатнім для фахівця високої кваліфікації на ринку праці. Передумовою для отримання добре оплачуваної роботи є знання, принаймні, двох іноземних мов. Нині викладання другої іноземної мови ускладнено ситуацією, що склалася в усьому світі.

Пандемія COVID-19 привела до різкого переходу ЗВО до дистанційного формату навчання, що стало для багатьох великим викликом, особливо в березні–липні 2020 р. несло із собою певну низку проблем, які треба було вирішити, і перетворилося на величезний досвід, який назавжди змінив уявлення про можливості процесу навчання. Щоб стримати поширення глобальної пандемії, уряди багатьох країн прийняли рішення про закриття навчальних закладів. «Згідно з даними ЮНЕСКО, 188 держав закрили школи в масштабах всієї країни, що торкнулося 91,3% учнів у всьому світі (1,58 млрд чоловік). < ... > Для мінімізації негативних наслідків закриття навчальних закладів та створення умов для безперервного навчання, особливо стосовно найбільш вразливих верств населення, багато країн вводять системи дистанційного навчання в школах і

ЗВО. За даними ЮНЕСКО, 53 держави вже розгорнули національні освітні платформи для дистанційного навчання»¹.

Останнім часом у зв'язку з переходом ЗВО на дистанційне навчання виникла гостра необхідність у створенні та використанні інноваційних засобів у галузі освіти і, зокрема, у викладанні іноземних мов. Аналіз сучасних трендів у вищій освіті, тобто тенденцій в її зміні, вказує на визнання дистанційного навчання одним з пріоритетних напрямів. Однак слід зазначити, що навчання другої іноземної мови за допомогою комп'ютерних технологій постійно зазнає змін у зв'язку з технологічними інноваціями, які кидають виклик усталеним традиційним уявленням про те, як викладання та навчання іноземних мов має здійснюватися за допомогою викладача і без нього².

Загальні цілі навчання іноземних мов також зазнали змін. У системі Загальноєвропейських компетенцій володіння іноземною мовою підкреслюється важливість «полілінгвізму і полікультурної компетентності» і міститься заклик до викладачів, щоб вони розвивали здатність своїх учнів застосовувати свої лінгвістичні та комунікативні компетенції в різних мовних і комунікативних ситуаціях³. У світлі цих нових завдань багато викладачів іноземних мов звернули увагу на потенціал мережевих технологій для розширення та доповнення традиційної форми навчання комунікативного спілкування. Зокрема, популярності нині набуває додаток Zoom, який є сервісом для проведення відеоконференцій та онлайн-зустрічей. Разом із тим викладачі англійської мови як другої іноземної в процесі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій стикаються з деякими психологічними бар'єрами та особливостями⁴. Така ситуація диктує необхідність вивчення психологічних особливостей роботи викладача англійської мови як другої іноземної з використанням додатку Zoom у вищих навчальних закладах України в умовах дистанційного навчання.

¹ Епідемія коронавірусу: вплив на сферу освіти. Дайджест. URL: <https://ach.gov.ru/upload/pdf/Covid-19-edu.pdf>.

² Clark R. & Mayer R. E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning. San Francisco : Pfeiffer, 2016. 527 p.

³ Haka M., Borch D. F., Jensen C. Should I stay or should I go? Motivational profiles of Danish seafaring officers and non-officers. *International Maritime Health*. 2016. No. 62 (1). P. 20–30.

⁴ Постоленко І.С. Ефективне навчання англійської мови дистанційно. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2015. № 1. С. 104–108.

1. Сутність та специфіка функцій викладача англійської мови як другої іноземної в умовах дистанційного навчання

Дистанційне навчання, на думку С. Романюк⁵, – це «взаємодія педагога і студентів між собою на відстані, що відображає всі властиві навчальному процесу компоненти (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання), реалізовані засобами Інтернет-технологій або іншими засобами, які передбачають інтерактивність». Дистанційне навчання – це особлива форма освіти, яка допомагає доповнити будь-яку з наявних видів підготовки на відстані. Саме завдяки такій системі студенти мають можливість освоювати нові матеріали, консультиватися зі своїми викладачами, виконувати контрольні та екзаменаційні роботи в зручний для них час з допомогою своїх гаджетів.

Основний принцип навчання за умов дистанційної освіти – це пряма взаємодія студента з викладачем за допомогою Інтернету. Принцип дистанційного навчання орієнтований насамперед на проведення інтерактивних занять у формі відеоконференції. Таке використання технологій (відеоматеріали, презентації, електронні словники, відеоконференції та ін.) вже стає звичайною формою навчання. Натепер технологічною основою впровадження дистанційного навчання є освітні платформи, які дають можливість вчитися в зручний час у зручному місці. Основними представниками освітніх платформ виступають: Google Classroom, BBB, Coursera, Zoom, Intel Education Galaxy та ін⁶. Під час навчання іноземної мови дистанційно вельми ефективно вирішується більшість дидактичних завдань⁷. При цьому змінюється роль викладача, у якого основне завдання – стимулювати розвиток особистості учня, направляти його творчий пошук. Відносини зі

⁵ Романюк С.М. Дистанційне навчання іноземної мови: порівняльний аналіз сучасних платформ та онлайн-сервісів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2016. № 1. С. 318–325.

⁶ Дущенко О.С., Мізюк В.А. Інтернет у навчальному процесі. *ІНТЕРНЕТ-ОСВІТА-НАУКА-2014* : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (Вінниця, ВНТУ, 14–17 жовтня 2014 р.). Вінниця, 2014. С. 181–183.

⁷ Зарівна О.Т. Переваги та недоліки доцільності використання дистанційного навчання англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія*. Острог : Вид-во НаУОА, 2016. Вип. 63. С. 82–85.

студентами будуються на принципах співпраці. Природно, що необхідна трансформація організаційних форм навчальної роботи, а саме упор на самостійну роботу і збільшення кількості робіт дослідницького характеру. Особливо, якщо йдеться про бакалаврів і спеціалістів старших курсів або магістрантів.

Використання систем дистанційної освіти у ВНЗ змінює роль викладача англійської мови як другої іноземної, точніше роль викладача стає більш важливою, а його функції розширюються. Це можливо за умови усвідомлення самими викладачами цієї ролі і функцій, які їм довелося прийняти на себе, тим самим змінивши своє місце в процесі навчання загалом. Проблема визначення значення викладача під час організації дистанційного навчання студентів складна. Позаяк неправильне розуміння її принципів неминуче призведе до зниження ефективності всього освітнього процесу, а також до труднощів у досягненні результатів у професійній підготовці студентів.

Особливе значення має те, що всі учасники процесу навчання перебувають далеко один від одного, і роль викладача англійської мови як другої іноземної ускладнюється, адже йому доводиться регулювати весь процес навчання із застосуванням таких засобів, щоб отримати запланований освітній результат. Водночас викладач англійської мови як другої іноземної у системі дистанційної освіти виконує низку нових функцій. Розглянемо їх зміст детальніше.

Організація дистанційної освіти в умовах викладання другої іноземної мови передбачає розробку відповідного навчально-методичного забезпечення. В процесі такої роботи викладач може виконувати функцію дизайнера курсів. *Викладач як дизайнер курсів* виконує ту ж роль, що і під час очного навчання, коли самостійно розробляє навчальні та методичні матеріали. Єдине, в чому відмінність, – це необхідність зробити всі навчальні матеріали інтерактивними, а значить, викладач повинен володіти сучасними інформаційними технологіями. Розробка курсу з іноземної мови, звичайно, відрізняється від традиційного викладання за підручником. Тут є простір для методичної фантазії педагога. Залежно від цілей занять викладач підбирає навчальний матеріал, ґрунтуючись ще й на індивідуальних запитах групи, окремих студентів, їх спеціальності. Тексти на іноземній мові повинні відповідати запитам поточного стану суспільства, тенденціям його розвитку і можливостям майбутнього. Лексико-граматичний матеріал підбирається ситуативно, залежно від необхідності його

застосування в такому контексті. Зрозуміло, що матеріал на одному і тому ж курсі, але на різних факультетах буде схожим за формою, але відмінним за змістом.

Головна роль *викладача* ЗВО як організатора дистанційного навчання має пряме відношення до процесу викладання. Він контролює якість виконання навчального процесу, але при цьому може не бути автором курсу. Перебуваючи на онлайн-навчанні, студент несе на собі основний «упор», позаяк часто змушений сам будувати свій навчальний процес в освітньому середовищі вищого навчального закладу. Основна функція викладача при цьому (роль тьютора) – допомогти освоїти навчальну інформацію. Тому можна поговорити про функцію *тьютора*⁸.

Поряд з цим викладач може виступати *педагогом-куратором*, який забезпечує зв'язок студентів з викладачами та авторами курсів, а також оперативно відстежує своєчасність здачі звітних матеріалів; педагогом-координатором, який підтримує студентів «на місцях», тобто на базі того регіонального центру, який пов'язаний з головною організацією.

Зараз уже всі розуміють, що дистанційне навчання має колосальні інформаційні можливості. Однак якими б властивостями не володів той чи інший засіб навчання, роль викладача дуже важлива⁹. Інтернет з усіма своїми можливостями і ресурсами – це тільки засіб реалізації цілей і завдань викладача іноземної мови. Відповідно, роль викладача іноземної мови під час дистанційного навчання змінюється. Вони стають консультантами і кураторами навчальних груп. При цьому від них потрібні більш глибокі знання і вміння з організації роботи в телекомунікаційному середовищі в рамках поставлених дидактичних завдань:

- знання призначення, особливостей будови і функціонування комунікаційного середовища;
- знання умов зберігання і передачі інформації всередині мережі;

⁸ Адамова І.З., Уграк М.І. Використання інтернет-технологій у навчальному процесі. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2014. Вип. 1. С. 374–379.

⁹ Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение и дистанционные образовательные технологии. *Электронный журнал "Cloud of Science"*. 2013. № 1. С. 14–20.

- знання основних мережевих інформаційних ресурсів і особливостей роботи з ними;
- знання особливостей організації та проведення телекомунікаційних проєктів;
- знання особливостей організації та проведення тематичних телеконференцій;
- знання методичних основ організації роботи викладача і студентів у мережі;
- знання основних правил поведінки користувачів у мережі, основ телекомунікаційного етикету;
- вміння працювати з електронною поштою, телекомунікаціями, мережевими інформаційними службами;
- вміння відбирати і обробляти інформацію, отриману по мережі;
- вміння проводити пошук інформації по мережі;
- вміння готувати інформацію до передачі по мережі з використанням текстового редактора, графічного редактора і необхідних утиліт;
- вміння організувати, розробити і провести мережевий навчальний проєкт, тематичну телеконференцію.

Дистанційне навчання є одним з альтернативних підходів, який може замінити очне або традиційне навчання і є одним з ключових факторів розвитку вищої освіти. Багато університетів так або інакше впроваджують комп'ютерні технології у сферу викладання, в тому числі і навчання іноземної мови. Крім того, з'являються дослідження, які показали, що дистанційне навчання також ефективне, як і очне навчання. Хоча дистанційне навчання продовжує швидко розвиватися, воно все ще перебуває на ранньому етапі свого формування. Отже, викладачі потребують більшого розуміння того, як студенти сприймають і реагують на елементи дистанційного навчання (оскільки сприйняття і ставлення студентів має вирішальне значення для мотивації і навчання), а також як найефективніше застосовувати цей формат навчання для поліпшення якості освіти.

Однак ефективність навчання можна підвищити тільки за рахунок викладання за допомогою інформаційних технологій. Ефективність дистанційного навчання залежить від організації процесу, від методичної якості матеріалів, які застосовуються на занятті і, безумовно, від того, чи є викладач, який бере участь

у процесі навчання, майстром своєї справи, від його вміння мотивувати студентів на отримання ними знань, умінь і навичок, а також на формування необхідних компетенцій ХХІ століття, які будуть максимально затребувані в найближчому майбутньому. Припускаємо, що діяльність викладача англійської мови як другої іноземної у системі дистанційного навчання буде ефективною за наявності таких характеристик:

- 1) діяльність студентів повинна бути ретельно і детально спланована і організована;
- 2) цілі і завдання навчання повинні бути чітко позначені;
- 3) навчання повинне бути інтерактивним, оскільки інтерактивність – це ключове поняття освітніх програм дистанційного навчання;
- 4) налагодженого зворотного зв'язку між студентом і навчальним матеріалом;
- 5) наявності можливості групового навчання;
- 6) звуковий супровід дистанційної взаємодії. Таким чином, ефективне дистанційне навчання іноземної мови має будуватися на базі сучасного віртуального мовного середовища. Виходячи з багатofункціональності, дистанційне навчання з використанням електронних технологій широко застосовується у сфері вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах. Головною перевагою освіти в дистанційному форматі у процесі вивчення іноземних мов є практичний складник.

Особливість навчання іноземної мови полягає в тому, що метою є не тільки володіння мовною компетенцією, а й володіння комунікативною компетенцією. Іноземна мова, будучи засобом спілкування і пізнання, посідає особливе місце у системі освіти. Крім того, для відпрацювання і оволодіння навичками спілкування, необхідне мовне середовище. І, якщо немає можливості практикувати спілкування в реальних умовах, виникає необхідність створення уявних ситуацій, що дозволяють стимулювати спілкування іноземною мовою.

2. Ключові відмінності професійних функцій викладача англійської мови як другої іноземної в умовах традиційного та дистанційного навчання

На відміну від традиційної системи освіти, викладачі англійської мови як другої іноземної в дистанційній освіті більше

сконцентровані на студентах¹⁰. Віртуальне середовище дозволяє вийти за часові та просторові рамки, надаючи можливість автентичного спілкування з реальними співрозмовниками на актуальні теми особливо з іноземних мов. Водночас викладачі дистанційного навчання забезпечують типові й індивідуальні навчальні матеріали для студентів, супроводжувані особистими зустрічами і консультаціями¹¹. Використовуючи дистанційне навчання, викладачі іноземних мов можуть інтегрувати їх у навчальний процес (за умови відповідної дидактичної інтерпретації), ефективніше вирішувати цілу низку дидактичних завдань на занятті, спираючись на комунікативну, мовну, соціокультурну, навчально-пізнавальну компетенції:

- формувати навички та вміння читання, безпосередньо використовуючи матеріали мережі різного рівня складності¹²;

- удосконалювати вміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів Інтернет, мультимедійних засобів, також відповідно підготовлених учителем;

- удосконалювати вміння монологічного і діалогічного висловлювання на основі проблемного обговорення матеріалів мережі¹³;

- удосконалювати вміння писемного мовлення, індивідуально або письмово складаючи відповіді партнерам у спілкуванні, беручи участь у підготовці рефератів, творів, інших епістолярних продуктів спільної діяльності комунікантів¹⁴;

¹⁰ Soter M. Formation of the future marine engineers' readiness to intercultural communication as transcendental intercultural personalities. *World Science in 2016: Results: proceedings of II International scientific conference* (Morrisville, January 26, 2017). 2017. Morrisville : Lulu Press. P. 208–211.

¹¹ Wang Y., Li T., Noltemeyer A., Wang A., Zhang J., Shaw K. Cross-cultural adaptation of international college students in the United States. *Journal of international students*. 2018. Vol. 8, Issue 2. P. 821–842.

¹² Гуревич Р., Кадемія М. Навчання в мережі за допомогою електронних навчальних курсів. *Проф.-техн. освіта*. 2007. № 4. С. 24–27.

¹³ Киянка В., Шаповал Т. Ресурси мережі Інтернет як складник дистанційного навчання. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів : Вид-во ЛНАМ, 2013. Вип. 24. С. 103–110.

¹⁴ Олійник О.В. Інноваційні технології дистанційного навчання іноземної мови для студентів немовних ВНЗ. *Лінгвістичні дослідження*. 2014. Вип. 38. С. 238–246.

– поповнювати свій словниковий запас як активний, так і пасивний лексикою сучасної іноземної мови, що відображає певний етап розвитку культури народу, соціального і політичного устрою суспільства тощо.

Таким чином, впровадження дистанційної освіти у викладання другої іноземної мови відкриває широкі перспективи як для викладачів, так і для студентів. Істотно нове в освітній діяльності те, що студенти стають активними членами комунікації: вони самі беруть участь у комунікаційних процесах, взаємодіють з ресурсами. За таких умов студентам потрібна особлива інформаційна підтримка, позаяк значну частину знань вони опановують самостійно. Викладач повинен аналізувати ці процеси, слідкувати за ними і здійснювати контроль, коректуючи неправильні, помилкові дії учасників нової форми навчання, тим самим забезпечуючи постійний зворотний зв'язок між усіма учасниками процесу навчання.

У зв'язку з цим презентація навчального матеріалу, форма і зміст супровідних матеріалів матимуть нову структуру, що відповідатиме особливостям вибраної електронної платформи для організації дистанційної освіти. За словами А. Янковець, використання додатку Zoom дає змогу викладачам англійської мови як другої іноземної забезпечувати особистісні, предметні і метапредметні результати навчання студентів¹⁵, а також розвивати інформаційну, ділову та соціальну компетентності майбутніх фахівців, що визначають конкурентоспроможність професіонала на ринку праці й успішну самореалізацію сучасної людини в різних сферах діяльності.

В умовах дистанційного навчання істотно змінюється зміст педагогічної діяльності порівняно з традиційною системою. По-перше, діяльність викладачів з підготовки та розробки навчально-методичних та навчальних посібників нового покоління значно ускладнюється. Це зумовлене швидкими змінами в її технологічних основах. Від викладача вимагається розвиток якісно нових, більш нових і досконалих прийомів і навичок педагогічної роботи. Крім того, сучасні інформаційно-комунікаційні технології висувають особливі вимоги до змісту та якості навчально-методичних матеріалів і навчальних посібників, які розробляються.

¹⁵ Янковець А., Янковець О. Особливості проведення онлайн-занять з іноземної мови із застосуванням сервера Zoom в умовах дистанційного навчання. *Збірник наукових праць НАДПСУ. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 4 (23). С. 327–339.

Це пов'язане з відкритим доступом до них значної кількості студентів, а також експертів і викладачів. Така обставина вимагає посилення контролю за якістю навчального та навчально-методичного матеріалу¹⁶.

По-друге, у разі застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій центр ваги поступово переноситься на студента, що навчається. У традиційному навчанні головною фігурою є викладач. У новому варіанті навчання студент поетапно стає «замовником» на власну освіту. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу індивідуалізувати навчання, студент може активно будувати свій навчальний процес¹⁷. Однією з основних функцій викладача стає підтримка студента в процесі навчальної діяльності. У разі відкритості освітніх ресурсів викладач не є головним її носієм. Він виступає більшою мірою як тьютор, помічник, наставник. Таким чином, істотно змінюються функції викладача.

По-третє, зміна функцій викладача вимагає зміни рівня і якості комунікацій між ними. В дистанційній освіті необхідна більш активна та інтенсивна взаємодія між викладачем і студентом. У традиційному варіанті навчання спілкування між викладачем і студентом нерідко носить формальний і поверхневий характер. Завдяки сучасним і передовим комунікаційним технологіям така взаємодія виявляється більш інтенсивною, що вимагає від викладача не тільки спеціальних педагогічних умінь, навичок, але і додаткових зусиль.

Застосування дистанційних освітніх технологій у різних формах навчання істотно змінює характер навчання. На основі використання телекомунікаційних технологій студент може оперативнo отримати зворотний зв'язок. У викладача з'являється також можливість швидко відповідати на запити студента, контролюючи і коригуючи його роботу. У разі застосування наприклад платформи Zoom відкриваються зовсім інші можливості для індивідуалізації та диференціації навчання студентів.

¹⁶ Mills N. Situated learning through social networking communities: The development of joint enterprise, mutual engagement, and a shared repertoire. *CALICO Journal*. 2018. No. 28 (2), pp. 345–368.

¹⁷ Slyusarenko N., Soter M. Formation of readiness of future marine engineers for intercultural communication using game simulation technology. *Ukrainian Journal of Educational Research*. 2016. Vol. 1. No. 1. Pp. 53–57.

3. Специфічні психологічні особливості роботи викладача англійської мови як другої іноземної з використанням додатку Zoom у вищих навчальних закладах України в умовах дистанційного навчання

Використання додатку **Zoom** для дистанційного навчання зумовлене світовим інтересом ВНЗ і ситуацією, що склалася з пандемією. З огляду на це з'явилася необхідність підвищити якість освітнього процесу, розширити можливості освітнього середовища і підвищити ефективність навчання студентів¹⁸. Застосування додатка Zoom дозволяє, з одного боку, систематизувати український досвід дистанційного навчання, з іншого – інтегрувати досвід і можливості зарубіжних і провідних російських ВНЗ у систему освіти в Україні.

У європейських ВНЗ, згідно з даними *Impact of Distance Education on Adult Learning* за 2019 рік, менше 20% ВНЗ не пропонують можливості навчатися дистанційно, 9% орієнтуються тільки на онлайн-навчання, понад 50% – використовують змішане навчання, залучаючи тим самим більш дорослу аудиторію до здобуття вищої освіти за допомогою більш гнучкого графіка навчання¹⁹.

За результатами американського інституту громадської думки Gallup, кількість ВНЗ США, які надають онлайн-освіту, з 2002 до 2012 року зросла до 70%. У період пандемії більше 90% ВНЗ США використовують онлайн-навчання не тільки як вимушений захід, але і як напрям стратегічного розвитку ВНЗ²⁰. Університети США (Princeton University, Boston University, Stanford University, University of Maryland, Massachusetts Institute та ін.) активно використовують платформи Blackboard: Blackboard Learn, Blackboard Collaborate Blackboard Mobile, що дозволяють створити єдине онлайн-середовище та оптимізувати навчальний процес²¹.

¹⁸ Mesidor J.K., Sly K.F. Factors that Contribute to the Adjustment of International Students. *Journal of international students*. 2016. Vol. 6, Issue 1. P. 262–282.

¹⁹ Атрощенко И.Г. Мобильные приложения и их использование в учебном процессе. *Вестник Тверского государственного университета. Сер.: Педагогика и психология*. 2019. № 2. С. 160–166.

²⁰ Калимуллина О.В. Современные цифровые образовательные инструменты и цифровая компетентность: анализ существующих проблем и тенденций. *Открытое образование*. 2018. № 3. С. 61–73.

²¹ Bates T. Teaching in a Digital Age (Open Textbook). URL: <http://opentextbc.ca/teachinginadigitalage/>.

Створена в Массачусетському технологічному інституті (Massachusetts Institute of Technology) платформа MIT Open Courseware представляє понад 2000 курсів на різних мовах світу²². Університет штату Меріленд (University of Maryland) використовує модель змішаного навчання, яка дозволяє організувати аудиторні заняття більш продуктивно за допомогою самостійного ознайомлення з теоретичним матеріалом, попереднього обговорення в чаті з викладачем питань по темі і наступних онлайн-занять на базі вже засвоєного студентами навчального матеріалу²³.

Необхідно особливо відзначити і те, що процес інформатизації освіти підтримує як інтеграцію різних тенденцій у пізнанні закономірного розвитку різних сфер предметного знання, зокрема й англійської мови як другої іноземної, так і дозволяє пізнавати навколишнє середовище. Він абсолютно по-новому перетворює розробку підходів до впровадження потенціалу інформаційних технологій в освіті для особистісного розвитку студентів, сприяє підвищенню творення їх мислення. Нині популярним додатком для організації дистанційного навчання у ВНЗ України є Zoom. Як стверджує А. Янковець, «навчання іноземної мови передбачає одночасний розвиток чотирьох основних умінь: говоріння, читання, слухання та писання. Додаток Zoom дозволяє використовувати всі ресурси, необхідні для удосконалення вищезгаданих умінь. Наприклад, на етапі монологічного мовлення ЗВО має можливість виступити перед аудиторією, у разі побудови діалогів курсанти (студенти, слухачі) можуть одночасно виступати в режимі онлайн.

Під час читання всі учасники конференції мають можливість бачити запропонований викладачем текст завдяки опції «Демонстрація екрана». Якщо тематичний план дисципліни передбачає етап «аудіювання», то викладач так само транслює аудіозапис, як і текст. Функція «коректор» надає можливість коригувати курсантські (студентські) роботи з допомогою маркера та вносити текстові правки. На етапі перевірки домашнього завдання організатор конференції за потреби може дозволяти

²² Grajek S. The Digitization Of Higher Education: Charting the course (Educause Review). URL: <https://er.educause.edu/articles/2016/12/the-digitization-of-higher-education-charting-the-course>.

²³ Zawacki-Richter O. & Latchem C. Exploring four decades of research in computers & education. *Computers & Education*. 2018. No. 122. Pp. 136–52.

учасникам вмикати демонстрацію їх екрана (для перевірки вправ, есе, письмових перекладів та ін.).

Ще однією беззаперечною перевагою програми Zoom є функція «біла дошка». Тобто керівник заняття може використовувати дошку для пояснення нового матеріалу, аналізу помилок, демонстрації прикладів, імпровізації тощо. Усі вищеописані опції свідчать про те, що додаток Zoom є максимально ефективним для проведення занять з іноземної мови, оскільки його опції дозволяють удосконалювати всі без винятку комунікативні вміння, а також застосовувати різноманітні форми і методи роботи»²⁴.

Потенційні можливості Zoom сприяють формуванню умінь вибудовувати план пошуку рішення для різного роду навчальних і практичних завдань у процесі вивчення англійської мови як другої іноземної. У викладачів і студентів з'являється можливість робити прогнози щодо прийняття та реалізації рішень за допомогою моделювання явищ, об'єктів і процесів, вибудовування між ними визначених взаємозв'язків.

Разом із тим вважаємо, що вплив таких додатків, зокрема й Zoom, є не однозначним на психологічний стан особистості викладача. Здійснений аналіз літератури з проблеми дослідження показав, що психологічні основи розробки та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі технологій дистанційної освіти, перебувають на стадії становлення, а тому ще не досить розроблені. Кілька десятиліть тому фахівці стали приділяти цій темі увагу. Серед основних напрямів досліджень можна виділити такі:

- психолого-педагогічні проблеми комп'ютеризації;
- взаємодії між викладачами та студентами у навчальному процесі;
- нові види відносин у системі «людина–машина»;
- особливості діалогу «людина–машина»;
- виникнення можливих психологічних проблем і спірних питань у процесі дистанційного навчання;
- особливості сприйняття;
- проблема психолого-пізнавальних бар'єрів;

²⁴ Янковець А., Янковець О. Особливості проведення онлайн-занять з іноземної мови із застосуванням сервера Zoom в умовах дистанційного навчання. *Збірник наукових праць НАДПСУ. Серія: Педагогічні науки.* 2020. № 4 (23). С. 327–339.

- когнітивний підхід до навчання;
- емоційний фактор сприйняття навчального матеріалу тощо.

У багатьох дослідженнях підкреслюється, що широке впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес має низку психологічних наслідків не лише для студентів, але й для викладачів, у тому числі англійської мови як другої іноземної. Нині як в українській, так і в зарубіжній науковій літературі виокремлюють деякі психологічні феномени, які пов'язані з особливостями використання викладачами передових інформаційних технологій:

- одухотворення (персоніфікація) машини, сприйняття комп'ютера в новій якості живого організму;
- залежність від спілкування з комп'ютером і бажання мати антропоморфний інтерфейс;
- наявність різних форм комп'ютерної тривожності;
- феномен відповідальності за створення навчально-методичного забезпечення і за можливі наслідки його застосування.

Відзначимо, що під час використання додатку Zoom для організації дистанційного вивчення англійської мови як другої іноземної простежуються ще деякі негативні тенденції. Зокрема, порушення санітарних норм (перебування викладачів перед монітором комп'ютера чи смартфона 5–6 годин на день суперечить порадам офтальмологів, які рекомендують застосовувати електронні гаджети не більше 4 годин на день, а в ідеалі тривалість перебування перед монітором для підлітка не повинна перевищувати 2 години) може спровокувати розвиток низки офтальмологічних захворювань. Натомість відсутність живого спілкування з колегами та студентами негативно відбивається на психоемоційному та фізичному стані викладачів.

ВИСНОВКИ

Як бачимо, розвиток освіти в наші дні пов'язаний з підвищенням рівня її інформаційного потенціалу. Одним з досягнень, що значно вплинули на освітній процес в усьому світі, стало створення дистанційного навчання. Така форма навчання актуальна нині, фахівці освіти називають її освітньою системою XXI ст., особливо у разі мультилінгвального навчання, яке засноване на принципах інтеграції іноземних мов у процесі безперервної мовної освіти.

Натепер технологічною основою впровадження дистанційного навчання є освітні платформи, які дають можливість вчитися в

зручний час у зручному місці. Основними представниками освітніх платформ виступають: Google Classroom, BBB, Coursera, Zoom, Intel Education Galaxy. Використання систем дистанційної освіти у ВНЗ змінює роль викладача англійської мови як другої іноземної, точніше роль викладача стає більш важливою, а його функції розширюються. Впровадження дистанційної освіти у викладання другої іноземної мови відкриває широкі перспективи як для викладачів, так і для студентів. Істотно нове в освітній діяльності те, що студенти стають активними членами комунікації: вони самі беруть участь у комунікаційних процесах, взаємодіють з ресурсами. За таких умов студентам потрібна особлива інформаційна підтримка, позаяк значну частину знань вони опановують самостійно. У зв'язку з цим презентація навчального матеріалу, форма і зміст супровідних матеріалів матимуть нову структуру, що відповідатиме особливостям вибраної електронної платформи для організації дистанційної освіти. Водночас довготривала робота викладачів англійської мови як другої іноземної на основі використання додатку Zoom може спровокувати виникнення таких психологічних феноменів, як: одухотворення (персоніфікація) машини, сприйняття комп'ютера в новій якості живого організму; залежність від спілкування з комп'ютером і бажання мати антропоморфний інтерфейс; наявність різних форм комп'ютерної тривожності; феномен відповідальності за створення навчально-методичного забезпечення і за можливі наслідки його застосування.

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано психологічні особливості роботи англійської мови як другої іноземної з використанням додатку Zoom у вищих навчальних закладах України в умовах дистанційного навчання крізь призму виокремлення ключових відмінностей роботи функцій викладача англійської мови як другої іноземної в умовах традиційного та дистанційного навчання та визначення сутності функцій викладача англійської мови як другої іноземної в умовах дистанційного навчання. Виявлено, що використання систем дистанційної освіти у ВНЗ змінює роль викладача англійської мови як другої іноземної, точніше роль викладача стає більш важливою, а його функції розширюються. Узагальнено, що викладач в умовах дистанційного навчання може виконувати функцію дизайнера курсів, тьютора, куратора і власне викладача. Узагальнено, що в умовах дистанційного навчання істотно змінюється зміст

педагогічної діяльності порівняно з традиційною системою. По-перше, діяльність викладачів з підготовки та розробки навчально-методичних та навчальних посібників нового покоління значно ускладнюється. По-друге, у разі застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій центр ваги поступово переноситься на студента, що навчається. По-третє, зміна функцій викладача вимагає зміни рівня і якості комунікацій між ними. На основі аналізу наукової літератури резюмовано, що довготривала робота викладачів англійської мови як другої іноземної на основі використання додатку Zoom може спровокувати виникнення таких психологічних феноменів, як: одухотворення (персоніфікація) машини, сприйняття комп'ютера в новій якості живого організму; залежність від спілкування з комп'ютером і бажання мати антропоморфний інтерфейс; наявність різних форм комп'ютерної тривожності; феномен відповідальності за створення навчально-методичного забезпечення і за можливі наслідки його застосування.

Література

1. Адамова І.З., Утрак М.І. Використання інтернет-технологій у навчальному процесі. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2014. Вип. 1. С. 374–379.
2. Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение и дистанционные образовательные технологии. *Электронный журнал "Cloud of Science"*. 2013. № 1. С. 14–20.
3. Атрощенко И.Г. Мобильные приложения и их использование в учебном процессе. *Вестник Тверского государственного университета. Сер.: Педагогика и психология*. 2019. № 2. С. 160–166.
4. Гуревич Р., Кадемія М. Навчання в мережі за допомогою електронних навчальних курсів. *Проф.-техн. освіта*. 2007. № 4. С. 24–27.
5. Душенко О.С., Мізюк В.А. Інтернет у навчальному процесі. *ІНТЕРНЕТ-ОСВІТА-НАУКА-2014* : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (Вінниця, ВНТУ, 14–17 жовтня 2014 р.). Вінниця, 2014. С. 181–183.
6. Зарівна О.Т. Переваги та недоліки доцільності використання дистанційного навчання англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологія*. Острог : Вид-во НаУОА, 2016. Вип. 63. С. 82–85.

7. Калимуллина О.В. Современные цифровые образовательные инструменты и цифровая компетентность: анализ существующих проблем и тенденций. *Открытое образование*. 2018. № 3. С. 61–73.

8. Киянка В., Шаповал Т. Ресурси мережі Інтернет як складник дистанційного навчання. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів : Вид-во ЛНАМ, 2013. Вип. 24. С. 103–110.

9. Олійник О.В. Інноваційні технології дистанційного навчання іноземної мови для студентів немовних ВНЗ. *Лінгвістичні дослідження*. 2014. Вип. 38. С. 238–246.

10. Постоленко І.С. Ефективне навчання англійської мови дистанційно. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2015. № 1. С. 104–108.

11. Романюк С.М. Дистанційне навчання іноземної мови: порівняльний аналіз сучасних платформ та онлайн-сервісів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2016. № 1. С. 318–325.

12. Эпидемия коронавируса: воздействие на сферу образования. Дайджест. URL: <https://ach.gov.ru/upload/pdf/Covid-19-edu.pdf>

13. Янковець А., Янковець О. Особливості проведення онлайн-занять з іноземної мови із застосуванням сервера Zoom в умовах дистанційного навчання. *Збірник наукових праць НАДПСУ. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 4 (23). С. 327–339.

14. Bates T. Teaching in a Digital Age (Open Textbook). URL: <http://opentextbc.ca/teachinginadigitalage/>.

15. Clark R. & Mayer R. E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning. San Francisco : Pfeier, 2016. 527 p.

16. Grajek S. The Digitization Of Higher Education: Charting the course (Educause Review). URL: <https://er.educause.edu/articles/2016/12/the-digitization-of-higher-education-charting-the-course>

17. Haka M., Borch D.F., Jensen C. Should I stay or should I go? Motivational profiles of Danish seafaring officers and non-officers. *International Maritime Health*. 2016. No. 62 (1). Pp. 20–30.

18. Mesidor J.K., Sly K.F. Factors that Contribute to the Adjustment of International Students. *Journal of international students*. 2016. Vol. 6, Issue 1. Pp. 262–282.

19. Mills N. Situated learning through social networking communities: The development of joint enterprise, mutual engagement, and a shared repertoire. *CALICO Journal*. 2018. No. 28 (2), pp. 345–368.

20. Slyusarenko N., Soter M. Formation of readiness of future marine engineers for intercultural communication using game simulation technology. *Ukrainian Journal of Educational Research*. 2016. Vol. 1. No. 1. Pp. 53–57.

21. Soter M. Formation of the future marine engineers' readiness to intercultural communication as transcendental intercultural personalities. *World Science in 2016: Results: proceedings of II International scientific conference* (Morrisville, January 26, 2017). 2017. Morrisville : Lulu Press. Pp. 208–211.

22. Wang Y., Li T., Noltemeyer A., Wang A., Zhang J., Shaw K. Cross-cultural adaptation of international college students in the United States. *Journal of international students*. 2018. Vol. 8, Issue 2. P. 821–842.

23. Zawacki-Richter O. & Latchem C. Exploring four decades of research in computers & education. *Computers & Education*. 2018. No. 122. Pp. 136–52.

Information about the author:

Nikolaieva T. M.,

Candidate of Philological Sciences,
Assistant Professor at the Department of Foreign Philology
Kyiv National University of Culture and Arts
36, Konovaltsa str., Kyiv, 01601, Ukraine